

Slovakistické reflexie brnianskeho slavistu Iva Pospíšila

Anna Zelenková (Praha)

Ivo Pospíšil: *Slovakistické reflexe*. Brno: Česká asociace slavistů, 2017. 322 s. ISBN 978-80-906798-1-8.

Významný brniansky slavista a rusista Ivo Pospíšil sa v zatiaľ poslednej knihe *Slovakistické reflexe* (vydanej s finančnou podporou Českej asociácie slavistov a Stredoeurópskeho centra slovanských štúdií) vrátil k svojej dlhoročnej obľúbenej téme – k slovenskej literatúre a kultúre a k jej miestu nielen v česko-slovenských, ale aj v stredoeurópskych súvislostiach. Pre autora je charakteristický komparatívny a areálový literárnovedný prístup a ten je explicitne prítomný aj v jeho poňatí českej slovakistiky ako bilaterálneho a konfrontačného štúdia česko-slovenskej vzájomnosti a nevzájomnosti v nadnárodnom kontexte, napr. s prienikmi do nemecko-jazykovej a maďarskej sféry. V popredí záujmu Pospíšila je systémový výskum slovenskej literatúry, ale aj súvislosti, rozdiely a kontrasty, ktoré vyplývajú z dlhodobého „súžitia“ historicky a etnicky si blízkych, no zároveň rozdielných národov. Odlíšenie českej slovakistiky od realizovania tohto odboru na domácich katedrách sa odrazilo najmä v založení slovakistiky v Ústave slavistiky Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne ako autonómneho odboru špecificky sa zameriavajúceho na intenzívne skúmanie česko-slovenských literárnych a kultúrnych vzťahov, ktorý v období úsporného spájania slavistických štúdií po roku 1989 úspešne fungoval. Prejavilo sa to aj v ojedinelej edičnej sérii česko-slovenských zborníkov, vychádzajúcich každoročne od roku 1998 až do súčasnosti, ako tematicky ladených kolektívnych publikácií (a zároveň aj brnianskych učebných textov). Práve Ivo Pospíšil sa ako „spiritus agens“ najviac vedecky, pedagogicky a administratívne zaslúžil o usporiadanie dvadsiatich ročníkov daných konferencií, ktoré sa v obidvoch krajinách stali odrazom inovatívneho literárnovedného a lingvistického metodologického prístupu zameraného najmä na inonárodný výskum slovacity, aj ako semiotického poľa intertextuálnych transférov.

Celkovo 23 štúdií a článkov aj napriek jednoduchému, ale výstižnému názvu publikácie presahuje od čisto slovakistického rozmeru k širšiemu česko-slovenskému. Z hľadiska časového záberu tu prevažuje 20. storočie a aktuálna súčasnosť, z aspektu žánru ide o samostatné „portréty“ spisovateľov a vedcov (L. Štúr, M. Kukučín, D. Tatarka, D. Ďurišin, A. Červeňák atď.), poetologické analýzy žánrov (memoáre), literárnych smerov (postmodernizmus) a ťažiskových medzníkov v dejinách oboch národov (rok 1968 a 1989). Monografia obsahuje aj recenzie slovenskej a českej prózy alebo zaujímavých antológií a vedeckých publikácií z posledných rokov. Významnú úlohu zohrávajú prehľadové štúdie interpretujúce diskusie v slovenskej literárnej vede, ktorá sa v širšom medzinárodnom meradle profilovala najmä v komparatistike, genológii a translitológii. I. Pospíšil zachytáva na konkrétnych príkladoch napr. otázky česko-slovenskej bilingvnosti a biliterárnosti, vzájomných prekladov beletrie a poézie alebo sa zamýšľa nad úlohou slovenčiny a slovenskej kultúry ako „malého“ jazyka a literárneho fenoménu v procese globalizácie, semioticky skúma aj české a slovenské mýty a symboly, ktoré fungujú vo vzájomnej (nielen) umeleckej komunikácii.

Bez ohľadu na to, či majú publikované články príležitostné alebo nadčasové zameranie, tak je pre Pospíšila charakteristické spojenie filológie s kultúrou i politikou, prieniky jazyka k areálu a histórii a v rámci brnianskeho konceptu integrovanej žánrovej typológie posun od jazyko-etnických ku kultúrno-geografickým vzťahom. Slovenská tematika v súvislostiach stredoeurópskeho kultúrneho areálu nepatrí iba k autorovým racionálnym objektom vedeckého výskumu, ale aj k určitým favorizovaným témam, je tu však možné tušiť určitú rozpoltenosť či dvojakoť tohto

vzťahu. Pospíšil často, a to nielen medzi riadkami, naznačuje sklamanie z niektorých slovenských (ale aj českých) nemenovaných kolegov a inštitúcií, s ktorými spolupracoval. O. i. ide napr. o minimálnu podporu niektorých oficiálnych slovenských inštitúcií k brnianskej slovakistike, ktorá bola v českom slovakistickom prostredí skutočným „premiantom“. Zrejme je to určitá zákonitá reakcia na sémantické rozpätie česko-slovenského dialógu so všetkými jeho kladmi a záporami – cesta od tradične idylického poňatia vzájomnosti až k rezistencii a neústretoivosti, t. j. k tomu, čo autor označuje ako „mazání české stopy“. Ale aj opačne, na českej strane kritizuje určitú ľahostajnosť prejavujúcu sa nielen v ignorancii, ale aj neznalosti klasickej i modernej slovenskej literatúry.

Pospíšilove texty sú písané živým a prístupným jazykom, prípadný sklon k eseizmu tu však v žiadnom prípade nie je na škodu veci, pretože schopnosť výstižne pomenovať problémy a nájsť ťažiskové miesta posilňuje aj jeho schopnosť afo-

ristickej skratky a prirovnania. To umožňuje viac priblížiť a sprístupniť recipientom aj zložitý teoretický problém. Iba na okraj – možno by k celkovému monografickému ladeniu publikácie prispelo kompozičné usporiadanie textov, ich rozčlenenie do tematických oddielov a aj zjednotenie poznámok pod čiarou a odbornej literatúry za článkami. Treba tu však uviesť, že ide o zámer, ktorý autor naznačil už v úvode, že texty boli vedome ponechané v tej podobe, v akej boli predtým publikované, nezasiahnuté dobovými „pohybmi“. Aj keď zhodnotenie riešených tematických okruhov monografie bude určite záležitosťou nielen slavistických ohlasov, ale aj bohemistiky a slovakistiky, ktoré by danú publikáciu nemali obísť, tak *Slovakistické reflexe* zostávajú, tak ako Pospíšilom založená séria brnianskych slovakistických (česko-slovenských) textov, „*polem střetů, průniků a konfrontací...*“ (s. 295), ktoré aj odborníkov, aj študentov fundovane uvádzajú do súčasného stavu česko-slovenskej kultúrnej komunikácie.

doc. PhDr. Anna Zelenková, Ph.D.

Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.
Valentinská 1, 110 00 Praha 1, Česká republika
zelenkova.anna@centrum.cz